

teologia niemiecka. Wydawnictwu WAM należy się więc uznanie i wdzięczność za udostępnienie nam

ciekawego przewodnika po dogmatyce.

Ks. Jan D. Szczurek

Łucjan Królikowski OFMConv, *Skradzione dzieciństwo*,
Bratni Zew, Kraków 2008

Będąc na Targach Wydawców Katolickich, które odbywały się w Warszawie w dniach 28-30 marca 2008 roku, uczestniczyłam w bardzo ciekawym spotkaniu. Bohaterem jego był o. Łucjan Królikowski, który napisał książkę *Skradzione dzieciństwo*, poświęconą losom dzieci, sierot z rodzin polskich na ziemiach wschodniej Rzeczypospolitej zajętych po 17 września 1939 roku przez wojska radzieckie na mocy paktu Ribbentrop-Mołotow, podpisanego 23 sierpnia 1939 roku przez Niemcy i Rosję o podziale ziem polskich tuż przed wybuchem II wojny światowej. Autor urodził się w Kramsku koło Zielonej Góry. W 1938 roku wstąpił do zakonu franciszkanów. Studiował filozofię we Lwowie. Po zajęciu tych terenów przez Rosjan w 1939 roku, jak większość przebywających tam Polaków, przeszedł przez piekło losów tej okupacji. Sam pobity do nieprzytomności przez NKWD, opisuje losy sierot polskich rodzin, którym przy boku tworzonej armii generała Andersa udało się

wyprowadzić z łagrów rosyjskich. Latem 1940 roku został aresztowany przez NKWD i wywieziony na Syberię. Po tzw. amnestii dla zesłanych Polaków ukończył Szkołę Podchorążych Artylerii w Kirgistanie i z Wojskiem Polskim dotarł do Iraku. W Libanie odbył studia teologiczne i w Bejrucie 1946 otrzymał święcenia kapłańskie. W Armii gen. Andersa pełnił funkcję kapelana w Egipcie. Po demobilizacji armii pracował wśród byłych zesłańców syberyjskich w polskim obozie w Tengeru, w Tanzanii. W 1949 roku, kiedy Brytyjczycy likwidowali obozy w Tanzanii zebrał 150 dzieci i udał się do Kanady. Tam zajmował się ich wychowaniem, aż do momentu osiągnięcia ich pełnoletniości. Niewiele istnieje publikacji na ten temat. Autor na podstawie swoich przeżyć i wspomnień zasłyszanych pod koniec lat pięćdziesiątych na wychodźstwie napisał omawianą książkę. Pierwsze krajowe wydanie ukazało się w roku 1991, a angielskie wcześniej w 1983 roku. Opisuje

przejściowe obozy dla dzieci polskich uratowanych z Rosji na Bliskim Wschodzie, na terenie Indii, Meksyku, Nowej Zelandii, najliczniejsze w Afryce Wschodniej i Południowej. Stąd poprzez Włochy dzieci przedostały się do Kanady, a następnie wychowywały się w sierocińcach. Na skutek dramatycznych losów i przeżyć Polaków w niewoli rosyjskiej, matki oddawały swe dzieci do sierocińców, tworzonych przy boku Armii gen. Andersa, licząc, że w ten sposób zdołają je uratować. Książka jest świadectwem i dramatyczną historią losów Polaków, a szczególnie dzieci z terenów, zajętych przez wojska rosyjskie na skutek agresji 17 września 1939 roku. Autor opisuje również dramatyczne przeżycia, problemy z jakimi spotykali się wychowujący tę młodzież. Mimo chętnych do adopcji, oddano tylko kilka najmłodszych dzieci. Przeszkodą w adopcji był zaawansowany wiek tych dzieci, najmłodsze liczyły już dziesięć lat, miały świadomość swego sieroctwa i trudno byłoby zaakceptować nawet najlepszych opiekunów jako rodziców. Przeszkodą w adopcji były również względy psychologiczne – nadwrażliwość nerwowa, skłonność do wybuchów z powodu długo tajonych lub nieświadomionych urazów. Dramatyczne przeżycia w Rosji, śmierć rodziców lub rozłąka, choroby epidemiczne, głód, fatalne warunki mieszkaniowe spowodowały, że dzieci były ponad wiek rozwinięte umysłowo. Podróże po

świecie rozwinęły zaciekawienie światem, poszerzyły ich horyzonty. Młodzież ta pragnęła również jak najszybciej usamodzielnić się, obawiając się, że nie pozostawi się im swobody z powodu niepełnoletności. Niektórzy nie czekając na ukończenie studiów, a po otrzymaniu świadectwa dojrzałości uciekali z sierocińca. Zrywali tym samym więzy z kolegami, wychowawcami z sierocińca w razie niepowodzeń wstyd nie pozwalał im do nich wrócić. Jednak generalnie młodzież ta, w wyniku tak dramatycznych doświadczeń okazała się bardziej dojrzała, dziewczęta dążyły do założenia rodzin, znajdując mężów w szeregach kombatantów polskiej armii, zahartowanych w trudach wygnanego życia. Dziewczęta wychowane w Afryce cieszyły się dobrą opinią jako jednostki dobre i zdrowe moralnie. Los uchronił je od małżeństw nieszczęśliwych. Trzy dziewczynki wybrały życie zakonne. Generalnie zarówno chłopcy, jak i dziewczęta dopasowali się do społeczeństwa, są cenieni za sumienność, pracowitość, zdolności. Autor podkreśla zasługi osób, instytucji, które przyczyniły się do wspomaganie sierocińców. Po przybyciu do Kanady całkowity ciężar utrzymania i kształcenia sierot przyjął na siebie arcybiskup J. Charbonneau, a półtora roku później Episkopat Kanadyjski, poprzez *Canadian Catholic Conference*. Organizacja ta czerpała fundusze ze składek katolików z całej Kanady, pokrywając wydatki

obejmujące utrzymanie ogniska dla chłopców i dziewcząt, opłaty za stancje dla studentów, żywność, odzież, opiekę lekarską, transport, naukę w tych szkołach. Wydatki były ogromne i wzrastałyby wielokrotnie, gdyby nie ofiarna pomoc zgromadzeń zakonnych i świeckich, wielu dobroczyńców. Gdy dowiedziano się, że dzieci przybyły na ży-

czenie Ojca Świętego, wielu ludzi otwierało przed nimi serca.

Książka jest niezwykle ciekawym świadectwem historii Polaków, których dramatyczne losy wojenne rozrzuciły po całym świecie, a poprzez los sierot polskich dzieci ukazuje tę historię, która nie wszystkim jest znana. Jest to ważna pozycja wypełniająca karty naszej historii.

Renata Dulian

Fred Sanders, *The Image of the Immanent Trinity. Rahner's Rule and the Theological Interpretation of Scripture*, (Issues in Systematic Theology, 12), Peter Lang, New York–Washington–Baltimore–Bern–Frankfurt am Main–Berlin–Brussels–Vienna–Oxford 2005, ss. 206

Fred Sanders jest profesorem teologii na Uniwersytecie Biola w La Miranda w Kalifornii. Doktorat z teologii obronił na Theological Union w Berkeley w Kalifornii. Zajmuje się szczególnie doktryną trynitarną i chrystologią.

Jego książka jest dojrzałą i krytyczną prezentacją znaczenia tzw. *Grundaxiomu* Rahnera. Przypomnijmy, że *Grundaxiom* jest podstawą całej teologii trynitarnej Rahnera. Jego głównym celem jest przywrócenie teologii trynitarnej centralnego miejsca w całej dogmatyce chrześcijańskiej. Istota twierdzenia Rahnera polega na stwierdzeniu zależności i jedności (tożsamości) Trójcy imma-

nentnej i Trójcy ekonomicznej. Przez Trójcę immanentną rozumie się tutaj – zgodnie z duchem wielowiekowej chrześcijańskiej tradycji teologicznej – wewnętrzne życie Boga, jego trynitarne bycie sobą w sobie, bez odniesienia do świata. Trójca immanentna to Bóg taki jakim od zawsze, od wieczności jest sam w sobie. W odróżnieniu od Trójcy immanentnej teologia wykorzystuje również pojęcie Trójcy ekonomicznej, które opisuje odniesienie Boga do historii. Odniesienie to jest również trynitarne: misje Syna i Ducha są sposobem, w jaki Bóg przybywa do świata takim, jakim jest. Trójca immanentna to pojęcie, które opisuje owe przy-